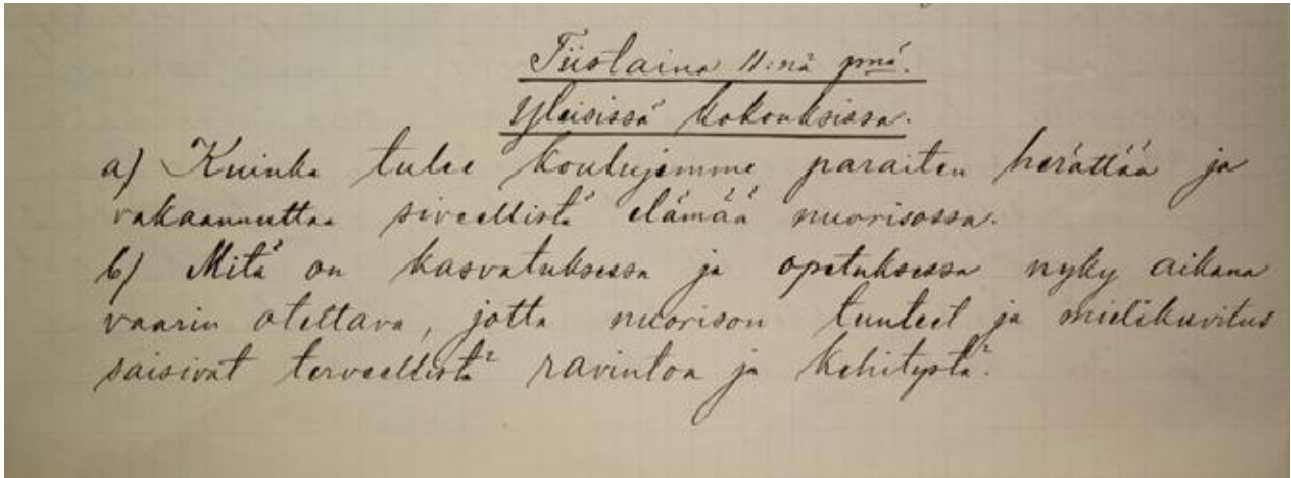

Helsingin kaupunginarkiston kouluaineistot

Ote Kristianiassa (nyk. Oslo) elokuussa 1885 järjestetyn pohjoismaiden viidennen koulukokouksen ohjelmasta, opettaja Pölläsen mukaan. (Suomenkielisten kansakoulujen kanslia. Matkakertomukset. Ja:1).

Yleistä kouluaineistoista

Helsingin kaupunginarkiston kouluaineistot ovat laajat ja monipuoliset; kaupunginarkiston Sinetti arkistotietojärjestelmästä löytyy hakusanalla "koulu" lähes 5000 arkistoyksikköä yli 200 eri arkistonmuodostajalta. Hakutulosten joukossa on niin koulujen arkistoja, koulurakennusten piirustuksia kuin opettajien ja oppilaiden yhdistysten arkistojakin.

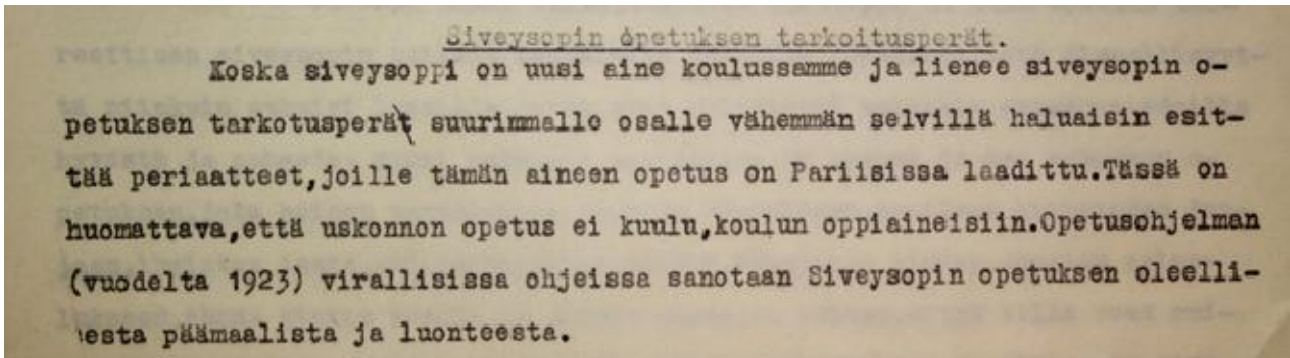
Kouluaineistot tarjoavat arvokasta materiaalia tutkimusten ja selvitysten tekijöille. Kiehtovaa materiaalia löytyy niin pääkaupungin koulujärjestelmästä kuin henkilöhistoriasta kiinnostuneille. Kansakoulun päästökirjat arvosanatietoineen sekä opettajien viranhakuasiakirjat tarjoavat arvokasta materiaalia henkilöhistoriasta kiinnostuneille. Autenttista ajankuvaa taas löytyy esimerkiksi Helsingin opettajayhdistyksen toimintakertomuksista 1940-luvulta. Koulurekisteri tarjoaa työkalun Helsingin kouluhistorian tarkasteluun kunakin aikana.

Helsingin koulujärjestelmän historia

Helsingin koululaitos on yhtä vanha kuin itse kaupunkikin, sillä Helsingin pedagogio aloitti toiminansa jo kaupungin perustamisvuonna 1550. Varhaisimmista kouluista ei ole säilynyt asiakirjoja. Opetus oli vaatimatonta 1800-luvulle saakka.

1800-luvun lopulla kansakoulut yleistyivät Helsingissä. Kansakoulut olivat avoimia kaikille lapsille ja antoivat maksutonta perusopetusta. Helsingin varhaisimmista kansakouluista on säilynyt vain vähän arkistoaineistoa, sillä vielä 1900-luvun alussa koulut kulkivat numeroilla ja opetustiloina toimivat tiuhaan vaihtuvat vuokrakiinteistöt.

Suomenkielisten kansakoulujen kansalian arkisto rajavuosilta 1833 – 1977 on kaupunginarkiston laajin kouluaineisto. Se sisältää muun muassa kansakoulujen päästökirjat, jotka vastaavat nykyisiä päättötodistuksia ja opettajien viranhakuasiakirjat sekä luokkapäiväkirjat, joihin opettaja kirjasi yksityiskohtaisesti jokaisen päivän opetusohjelman. Lisäksi kokonaisuuteen sisältyy kansakoulun opettajien matkapäiväkirjoja 1800-luvun lopulta peruskoulu-uudistukseen asti; kansakoulunopettajat kävivät ahkerasti ulkomailla tutustumassa koulutuksen uusiin tuuliin.

Opettaja Ellen Makkonen kirjoittaa vuonna 1925 matkastaan Pariisiin. Makkonen kävi matkallaan tutustumassa siveysopin opetukseen, joka ei kuulunut suomalaiseen opetussuunnitelmaan. (Suomenkielisten kansakoulujen kanslia. Matkakertomukset. Ja:11).

Osa varhaisimpien kansakoulujen arkistoista on liitetty myöhemmin toimineiden koulujen arkistoihin. Tämän vuoksi esimerkiksi Tehtaankadun kansakoulun arkistossa on aineistoa jo vuodelta 1865, vaikka koulu on perustettu vasta vuonna 1908.

Pääkaupungissa toimi kansakoulun rinnalla yksityisiä ja valtion oppikouluja, jotka olivat maksullisia ja valmensivat akateemisiin opintoihin. Helsingissä oli huomattava määrä oppikouluja.

Oppivelvollisuuslaki tuli voimaan vuonna 1921. Oppivelvollisuus koski 7 – 13-vuotiaita lapsia ja velvoitti osallistumaan tämän lisäksi kahden vuoden jatkokoulutukseen. Helsingissä oppivelvollisuuslaki ei tuonut suuria muutoksia oppilasmääriin, sillä suurin osa ikäluokasta osallistui jo perusopetukseen.

Vuonna 1977 Helsinki siirtyi maan viimeisenä alueena peruskouluun. Rinnakkaiskoulujärjestelmästä, jossa kaksi eri polkua tarjosivat oppivelvollisuusopetusta, siirryttiin yhtenäiseen peruskouluun. Uudistuksen myötä kunnalliset kansakoulut ja kansalaiskoulut sekä yksityiset ja valtion oppikoulut muutettiin ala- ja yläasteesta koostuviksi 9-vuotisiksi peruskouluiksi, jotka noudattivat valtakunnallista opetussuunnitelmaa. Oppikoulun ylimmistä luokista muodostettiin lukioita. Muutamat oppikoulut säilyivät yksityisinä ns. korvaavina kouluina.

Helsingin kouluaineistojen säilytyspaikat

Helsingin kaupunginarkistossa säilytetään kaikkien kunnallisten koulujen yli 20 vuotta vanhat arkistot sekä sitä uudempi aineisto mikäli koulu on lopettanut toimintansa.

Kansakoulujen, kansalaiskoulujen ja peruskoulujen arkistojen lisäksi kaupunginarkistossa säilytetään peruskoulu-uudistuksessa kunnallistettujen oppikoulujen sekä muutamien yksityisten oppikoulujen arkistoja. Kunnallisten koulujen alle 20 vuotta vanha aineisto säilytetään opetusvirastossa.

Kaupunginarkistossa säilytetään myös kouluihin liittyvien yhdistysten, kuten Helsingin opettajakuoron ja Helsingin opettajayhdistyksen kesävirikisyyssseuran arkistoja.

Sinetti-arkistotietojärjestelmästä Helsingin kaupungin koulujen aineistot löytyvät helposti. Aineistoja voi tilata Sinetin kautta kaupunginarkiston tutkijahuoneeseen. Joidenkin oppikoulujen historiikkeja on liitetty PDF -tiedostoina arkistonmuodostajan esittelyyn. Osa aineistoista, kuten koulujen oppilaskortit, sisältävät henkilötietoja, eikä niitä siksi voida laittaa internetiin nähtäville.

Kaikki Helsingin oppikoulut olivat joko valtion tai yksityisten omistuksessa. Valtion koulujen yli 20 vuotta vanhat arkistot säilytetään kansallisarkistossa. Osa yksityisistä kouluista säilyttää itse arkistoaan, mutta osa on luovuttanut arkistonsa kansallisarkistoon.

Sinetti: <http://www.sinettiarkisto.fi/>

Koulurekisteri

Koulurekisteri on koulujen menneisyyttä ja nykypäivää tarkasteleva yhtenäinen rekisteri, joka kattaa kaikki Helsingissä toimineet ensimmäisen ja toisen asteen koulut sekä ammattikorkeakoulut 1550-luvulta nykypäivään. Varhaiskasvatus, yliopistot ja kansanopistot eivät kuulu tähän rekisteriin.

Koulurekisteri on historiallinen rekisteri, jonka kautta on mahdollista saada tietoja yksittäisten koulujen historiasta ja Helsingin kouluverkosta tiettyinä ajanjaksoina. Se sisältää perustiedot kaikista Helsingissä toimivista ja toimineista kouluista.

Rekisteristä selviää esimerkiksi tieto koulun nimen muutoksista, koulurakennuksista, rehtoreista, koulujen yhdistymisistä, koulutoiminnan päättämisestä ja missä koulujen arkistomateriaalit sijaitsevat.